

Salvador Sunyer, mestre de català

Va fer classes de la nostra llengua entre 1957 i 1977

És una tarda calorosa d'estiu quan vaig a visitar en Salvador Sunyer a la casa que té al número 325 del carrer Major de Salt. La porta massissa de fusta està una mica ajustada perquè entri poc ressol i, a través de la vidriera del cancell, endevino un interior mantingut expressament fosc per la mateixa raó tèrmica. Tinc el dubte de si el matrimoni fa la migdiada. M'obre la Carme Bover, l'esposa, exdirectora de la Biblioteca de Salt, sempre diligent, que m'assegura que estaven mirant la televisió en el menjador. En tot cas, queda clar que els interrompo la pel·lícula, que seguia ella en particular. Però, amables com són, ho deixen tot per atendre'm.

JOAN DOMÈNECH > TEXT

JOAN CASTRO / ICONNA > FOTOS

Tinc l'encàrrec d'escriure un comentari sobre l'activitat de mestre de català d'en Salvador, tema que no m'és aliè perquè jo, precisament —ja en tornarem a parlar—, sóc deixeble seu dels cursos de reciclatge que es van fer per als mestres d'EGB.

En Salvador va néixer el 2 de febrer de 1924 i, per tant, ja ha superat els noranta-dos anys. Se'l veu feliç, content de retrobar amics, de fer la xerradeta, de recordar temps pretèrits, encara que, a vegades, la memòria ja li jugui una mala passada i hagi de sortir a puntualitzar alguna cosa la Carme.

Avui no parlarem del llarg currículum que té en Salvador pel que fa a la vida política i pública (senador a Madrid l'any 1977, diputat al Parlament de

Catalunya el 1980, alcalde de Salt (1983-1991), president del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament (1986), ni dels homenatges rebuts (Fill Predilecte de Salt, Cronista de la Vila, Creu de Sant Jordi de la Generalitat...). Parlarem de la seva tasca referida al català.

Els inicis

Explica en Salvador: «Vaig descobrir el valor de la llengua a l'escola de La Salle de Salt. La meva mare treballava a la fàbrica, la Coma Cros, i l'empresa

«Vaig descobrir el valor de la llengua a l'escola de La Salle de Salt. Allà, el director, un home més aviat gros, que era barceloní, es va fixar en les meves inclinacions»

>> *Salvador Sunyer i Aimeric. Salt, 1 de febrer de 1924.*

procurava que els fills de les treballadores poguessin accedir a aquest centre docent. Allà, el director, un home més aviat gros, que era barceloní, es va fixar en les meves inclinacions. Jo, quan els altres sortien a jugar, aprofitava l'esbarjo per escriure i fer els meus

primers assaigs literaris gairebé en la intimitat. És clar, en aquells temps, la formació global era quasi totalment en castellà. El director, però, va començar a fer-nos classe de català, sobretot ortografia, com a cosa extraescolar, procurant-nos el coneixement de la nostra llengua. En aquest sentit, l'escola de La Salle es va avançar i va actuar molt millor que d'altres. Devíem passar un llibret d'aquells que editava la casa Dalmau Carles. Després va haver-hi l'adveniment de la República (1931), els germans de La Salle van quedar arraconats i vaig passar a l'anomenada Escola Nacional, on vaig tenir una mestra excel·lent, la Sra. Gertrudis Moret. També vam tenir un mestre de la *Institución Libre de Enseñanza* que ens feia sortir de la classe, anar a aprendre directament al camp, etc.

La idea era seguir estudiant, després, a l'Institut. Però va haver-hi dos entrebancs: la guerra i la situació econòmica de casa. Vaig haver d'anar a treballar per ajudar els pares i vaig començar d'auxiliar de farmàcia. De totes maneres, vaig llegir molt pel meu

compte i em vaig formar com a autodidacte. Com a mostra d'aquest problema del castellà-català que patíem en aquell temps he de dir que les meves dues primeres publicacions de poesies, titulades respectivament *Cítara virgen* i *Yo, gárgola* van ser editades en castellà per l'editorial madrilenya Rumbo. Després vaig reaccionar i vaig escriure *Cordada d'hores* ja en la nostra llengua, tot i que encara editada a Madrid. Tot això em va portar a la reflexió i em vaig dir: "De poetes, ja n'hi ha molts. De gent que ensenyi el català, no gaires. Has de treballar, doncs, per la teva llengua". I vaig decidir completar la meva formació de català i fer de mestre».

«Tot això em va portar a la reflexió i em vaig dir: "De poetes, ja n'hi ha molts. De gent que ensenyi el català, no gaires. Has de treballar, doncs, per la teva llengua"»

La feina de mestre

—M'havia casat el 1956. Un any després, ja amb aquesta dèria i per tal de tenir un títol que justificués la meva tasca, vaig anar a examinar-me a l'Escola de Bibliotecàries de la Diputació de Barcelona on, amb certa discreció, es feien uns curssets especials. Amb el títol a la mà vaig començar a fer classes a tot drap. Vuit hores d'auxiliar de farmàcia i totes les altres de mestre de català...

—On vas començar?

—A casa mateix. Venien estudiants interessats aquí. Després, a la rectoria de Salt, a la Pastera, espai que vam batejar així perquè n'hi havia una, de pastera, per als usos domèstics. D'aquesta manera tenia l'emparrat de l'Església. Després vaig anar a fer classes a Anglès, on vaig tenir d'alumne destacat en Joaquim Bauxell, que, al seu torn, va ser un dels mestres reconeguts del seu poble. A Anglès m'hi portava el que després seria conseller de Governació de la Generalitat, en Joan Vidal i Gayolà. També vaig fer moltes classes a diversos indrets i institucions de Girona: al Seminari, a l'Escola Normal, a la Casa de Cultura

—el lloc on vaig ensenyar més temps de forma continuada—, per la Cambra de Comerç... Aquesta institució, dins de l'ensenyament d'idiomes, en temps del president Francesc Ferrer i Gironès, patrocinava cursets en aquells pobles on hi havia almenys un parell d'associats que ho demanaven i, òbviament, s'hi anava col·locant el català. La Cambra va patrocinar cursos a Girona i a Salt.

Precisions del Sr. Mirambell

La Carme, l'esposa d'en Salvador, em recomana una consulta amb el Sr. Enric Mirambell, exdirector de la Casa de Cultura de Girona, si vull concretar més les coses referides a aquella institució. El Sr. Mirambell té una memòria prodigiosa. Quan ja tenia l'escrit quasi enllestit decideixo fer-li una trucada telefònica i, en efecte, em dona unes pinzellades que val la pena afegir. Em parla, fins i tot, dels primers intents. Em situa al voltant del 1966 i em comenta que el Sr. Quintanas, exalcalde de Girona, des de la Cambra de Comerç, va voler iniciar un curset de català a la Casa de Cultura i va posar-ho en mans del professor Iu Bohigas. La Casa de Cultura depenia, però, de la Diputació, i el seu president, que llavors era Joan de Llobet, va recelar d'aquelles classes tement que fossin una jugada

política per fer-lo caure en un parany, i hi va donar allargues. Van passar un parell d'anys i, en temps del president Pere Ordis, el Sr. Mirambell mateix es va moure per fer unes classes de català i va parlar amb en Salvador Sunyer. Però quan ja ho tenia pràcticament lligat, el ponent de Cultura de la Diputació, Sr. Guardiola, es va moure pel seu compte i va encarregar-les a mossèn Fors. Al principi hi va anar molta gent però, després, la cosa es va anar esllanguint. Tot seguit, però, el mateix 1968, sota la iniciativa de la Cambra de Comerç, que llavors ja presidia Francesc Ferrer, es va impulsar el curset al qual hem fet referència abans, que ja va impartir Salvador Sunyer. Enric Mirambell recorda encara que, el 1975, la Diputació va organitzar unes classes de llengua catalana per als seus funcionaris, que es feien a primera hora del matí, a la Casa de Cultura, i que també donava Salvador Sunyer.

Després ja van venir les classes per als mestres de carrera...

«Vaig fer classes fins i tot als magistrats de l'Audiència i a la Guàrdia Civil! I a les monges que portaven la llar d'infants»

Classes a magistrats, militars i monges

«Vaig fer classes —afegeix Sunyer en la nostra conversa, rebuscant a la memòria— fins i tot als magistrats de l'Audiència i a la Guàrdia Civil! I a les monges que portaven la llar d'infants que s'havia instal·lat a Les Vetes (nom popular de la fàbrica Coma i Cros). Després vaig assumir els cursos de reciclatge de català que es van programar des del Departament d'Ensenyament en iniciar-se la transició, per als mestres professionals, i que vam fer a Girona i a Blanes».

D'aquests darrers en pot donar raó el redactor d'aquest article. Aquí és on ens vam apuntar la meua dona i jo i vam conèixer l'habilitat extraordinària de Salvador Sunyer per fer-nos entendre els secrets de l'ortografia i la sintaxi catalanes. Tenia recursos per a tot, i aquell to amable, divertit, amb un punt de bon humor: —Nois, un «rato» no es diu. És «una estona». El «rato» és l'home de la rata!...

El qui subscriu aquestes ratlles era llavors regidor de Cultura de la transició a l'Ajuntament de Lloret. Conscient que al nostre poble ens calia una intensa catalanització, vaig fitxar —ho dic amb termes futbolístics— en Salvador Sunyer per venir a fer classes a Lloret. No crec que el dirigent del Barça que va aconseguir portar en Messi a Barcelona estigués més content que jo quan vaig obtenir la seva aportació docent al servei de la gent de la meua vila. Vam iniciar-ho el curs 1976-1977. Les classes van tenir un gran èxit. Es van continuar diversos anys i, a vegades, doblades. S'hi van afegir el seu fill Salvador Sunyer Bover, que hi feia literatura catalana, i la mestra M. Antònia Cebrià. Venien a fer les classes en taxi. En Sunyer pare té un gran record —em consta— d'aquests cursos de Lloret. Jo també en tinc un que no em deixarà mai a la vida. A l'acabament d'un dels cursos vam organitzar un sopar de comiat a l'Hotel Rosamar, els amos del qual també prenién part a les classes. Va venir fins i tot l'esposa d'en Sunyer, a qui vam obsequiar amb un ram de flors. Vam preparar unes cartolines amb uns dibuixos i el menú. Poques hores abans de posar-les a la taula algú em va dir que les revisés. Em van semblar correctes i les vam tirar endavant. Quan va arribar

en Sunyer, en mostrar-li la nostra cartolina artesanal, escrita a mà, la primera cosa que va veure és que havíem escrit vedella amb b alta. Quina vergonya! No ho oblidaré mai.

Ensenyament per correspondència

Salvador Sunyer encara no en tenia prou amb les classes lectives. També en feia per correspondència. Un cop a casa seva, havent sopat, fins a les tantes corregia les cartes i els exercicis que li trametien. Com a anècdota es pot explicar que va fer un curs d'aquesta mena a noves bibliotecàries de la Diputació de Barcelona —la institució que, al seu moment, li havia donat el títol— i, quan van acabar, aquelles noies van llogar un minibus i van anar d'excursió a Salt per conèixer personalment aquell professor que tant les havia encantat, i li van oferir un refrigeri.

Anècdotes

En conjunt, Salvador Sunyer ha estat fent classes durant molts anys, pràcticament des de 1957, un any després d'haver-se casat, fins al moment de ficar-se en política (1977). Uns vint anys o més. Li pregunto per l'anecdota, que deu ser llarg...

«Tu diràs. Fixa't: a Anglès, el primer dia del primer curset, muntat encara d'una manera quasi clandestina i, per tant, potser sense algun permís, ens asseiem per començar les classes i, patapaf!, arriba la Guàrdia Civil i ens fa plegar... Consta que, més endavant, amb les classes que vaig fer a alguns dels seus membres —tot i que no hi sentien pas gaire entusiasme—, ens vam entendre molt bé entre uns i altres. Mira si és així que, en aquell temps, jo rebia sovint sobres amb papers de propaganda de caràcter catalanista que llavors devia ser considerat material subversiu per la policia. Una vegada, no sé per quina raó, se'n va extraviar un i, en comptes de venir al meu domicili, va anar a parar a la Guàrdia Civil. Ells, complidors com el que més, en identificar el nom que figurava a l'adreça, me'l van venir a portar personalment, a mans.

En una altra ocasió, la meua dona i jo estàvem a punt d'agafar un avió a l'aeroport de Girona i a l'hora de passar el control, a la Carme li pitava una

cosa que no sabia què era —una llima de les uncles que duia a dins de la bossa— i buscava ben atabalada... Tot d'una s'acosta un guàrdia civil: ¡Hombre, señor Sunyer... Venga, pasen, adelante! Era un dels que havien fet el curset amb mi. És clar, amb tants alumnes, me n'he trobat a pertot. Una vegada fins i tot a París, a Notre Dame. Arribo, i un que formava part d'un grup visitant que assistia a missa em ve a trobar: —Mireu. En Sunyer sí que ens farà bé la primera lectura...

En una altra ocasió, viatjant per l'interior d'Espanya, érem per l'Aragó i vam anar a veure el castell de Loarre, al costat d'Ayerbe, a la província d'Osca, i mentre passejàvem pel poble amb la nostra filla Carme i el seu marit, en Quim Daban, també sento que em criden pel carrer: Sunyer, Sunyer! Un altre exalumne. N'he tingut molts. Fins i tot n'hi ha una colla

«A Anglès, el primer dia del primer curset, muntat d'una manera quasi clandestina i, per tant, potser sense algun permís, ens asseiem per començar les classes i, patapaf!, arriba la Guàrdia Civil i ens fa plegar»

a Girona que es van agrupar i van formar una entitat cultural molt activa que és l'ADAC, és a dir, l'Associació d'Antics Alumnes de Català. Ja ho veus...».

La Carme Bover, la seva dona, ho corrobora: —«Encara ara fa poc, anant de visita al metge, una infermera el va saludar efusivament i li va recordar que havia fet classes als metges i a les infermeres del Trueta. Sempre troba deixebles. Quan abans baixàvem més sovint a Girona era un mai acabar. Jo li deia: "Em penso que hauré d'anar-hi sola perquè no podem fer mai tot el que planifiquem". Semblava el via crucis: parada aquí, parada allà... Vinga a recordar cursos, persones, episodis...».

Deixo el matrimoni Sunyer amb els seus records entranyables. Quan s'arriba a aquesta edat d'en Salvador, en què les cames ja fan figa i hom no té l'humor necessari per sortir a donar volts, fer voltar la imaginació i la memòria a la mateixa cadira també ha de ser un exercici compensatori i reconfortant, sobretot quan, en entreveure tants d'amics fidels, tantes cares, tantes veus, s'hi retroba un caliu d'afecte, reconeixement i estimació que són el pòsit millor que queda d'una vida activa i altruista.

Joan Domènech Moner
és historiador.